YOSHLARDA TARIXIY ONG VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA AKSIOLOGIK MUNOSABATNI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY ASOSLARI

Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi
Farg`ona davlat universiteti mustaqil tatqiqotchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada yoshlarda tarixiy ong va ma'naviy qadriyatlarga aksiologik munosabatni rivojlantirishning falsafiy omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda aksiologik yondashuv asosida tarixiy xotira, milliy qadriyatlar va ma'naviy ideallarning yoshlar dunyoqarashini shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, globallashuv sharoitida internet va ommaviy madaniyatning yoshlarning qadriyatlar tizimiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tahlil natijalari yoshlarda tarixiy va ma'naviy ideallarga barqaror munosabatni shakllantirishda falsafiy tafakkur va tanqidiy fikrlash muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *tarixiy ong, ma'naviy qadriyatlar, aksiologik munosabat, yoshlar, internet, ommaviy madaniyat, falsafiy tafakkur.*

Аннотация. *В статье анализируются философские факторы развития аксиологического отношения молодежи к историческому сознанию и духовным ценностям. На основе аксиологического подхода раскрывается роль исторической памяти, национальных ценностей и духовных идеалов в формировании мировоззрения молодежи. Особое внимание уделяется влиянию интернета и массовой культуры на систему ценностей молодежи в условиях глобализации. Результаты исследования показывают, что философское мышление и критическое восприятие информации играют важную роль в формировании устойчивого отношения молодежи к историческим и духовным идеалам.*

***Ключевые слова**: историческое сознание, духовные ценности, аксиологическое отношение, молодежь, интернет, массовая культура, философское мышление.*

***Abstract.** This article analyzes the philosophical factors influencing the development of young people's axiological attitudes toward historical consciousness and spiritual values. Based on the axiological approach, the study examines the role of historical memory, national values, and spiritual ideals in shaping the worldview of youth. Particular attention is paid to the impact of the Internet and mass culture on the value system of young people in the context of globalization. The findings indicate that philosophical thinking and critical reflection are essential for fostering a stable and conscious attitude toward historical and spiritual ideals among youth.*

***Keywords:** historical consciousness, spiritual values, axiological attitude, youth, Internet, mass culture, philosophical thinking.*

Kirish. Tarixiy ong va ma'naviy qadriyatlar yoshlarda milliy o'zlikni shakllantirishda, ularni xalqning merosiga bog'lashda muhim omillar sanaladi. Aksiyologiya — qadriyatlar nazariyasi bo'lib, qadriyatlarning tabiati, ularning voqelikdagi o'rni va odamning shaxsiy dunyoqarashi bilan aloqasini o'rganadi. Falsafiy nuqtai nazardan, qadriyatlar insonning dunyoga bo'lgan munosabatining ajralmas qismi hisoblanadi. Masalan, Sokrat ilk bo'lib "yaxshi nima?" degan savolni qadriyatlar markaziga qo'ygan; Platon esa yaxshilik va go'zallikni birlamchi qadriyat deb bilgan. Bugungi kunda ham aksiologik tahlil yoshlarda axloqiy va estetik idealarga munosabatni izchil yoritish uchun zarurdir.

Adabiyotlar sharhi va tahlili. Aksiologiya qadriyatlar mohiyatini, ularning inson faoliyati va ijtimoiy munosabatlardagi rolini o'rganadigan falsafiy yo'nalish sifatida tarixiy va ma'naviy ideallarni tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. M. Sheler qadriyatlarni shaxs ongida ierarxik

tizim sifatida talqin qilib, ularning axloqiy tanlov va xulq-atvorga bevosita ta’sirini asoslab bergan [1]. Uning fikricha, qadriyatlar shaxs hayotida faqat tashqi norma emas, balki ichki ehtiyoj sifatida namoyon bo‘ladi.

Tarixiy ong va tarixiy xotira masalasi P. Rikyor tadqiqotlarida chuqur falsafiy tahlil qilingan. Olim tarixiy xotirani jamiyatning o‘zini anglash mexanizmi sifatida baholab, tarixiy tajribaning ma’naviy ahamiyatini alohida ta’kidlaydi [2]. Ushbu yondashuv yoshlarda tarixiy ongni shakllantirish jarayonida tarixni qadriyat sifatida anglash zarurligini ko‘rsatadi.

Madaniy xotira nazariyasi doirasida Ya. Assman tarixiy ong va kollektiv xotiraning ijtimoiy barqarorlikdagi o‘rnini yoritib bergan. Uning tadqiqotlarida tarixiy xotira avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy bog‘liqlikni ta’minlovchi asosiy omil sifatida baholanadi [3]. Bu qarash yoshlarda tarixiy ongni rivojlantirishda madaniy merosning ahamiyatini asoslaydi.

Zamonaviy jamiyat sharoitida yoshlar ongiga internet va ommaviy madaniyatning ta’siri masalasi ham ko‘plab tadqiqotlarda ko‘tarilgan. E. Giddens globallashuv jarayonlari natijasida an’anaviy qadriyatlar tizimi o‘zgarishga uchrayotganini ta’kidlab, yoshlar ongida ma’naviy noaniqlik kuchayishini qayd etadi [4]. Bu holat tarixiy va ma’naviy ideallarga bo‘lgan munosabatni qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi.

Tatqiqot metodologiyasi. Ushbu maqola konseptual tahlil asosida yaratilgan bo‘lib, falsafiy, sotsiologik va pedagogik adabiyotlarni qayta ko‘rib chiqish usuli qo‘llanildi . Tadqiqotda sifat-metodik yondashuvlari (ismi aniqlashga qaratilgan) va tahliliy metodlar birgalikda ishlatildi. Metodologik jihatdan aytganda, aksiologik tahlil, falsafiy izlanish va kontseptual taxlil usullari qo‘llanilib, avlod ma’naviy dunyosini shakllantiruvchi omillar aniqlangan. Shu bilan birga, yoshlarning tarixiy xotirasi va ongini shakllantirishga ijtimoiy-ma’naviy va madaniy omillarning roli tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, yoshlarning aksiologik qarashlarining shakllanishida falsafiy tafakkur muhim ahamiyatga

ega. Aksiologiya falsafasida qadriyat insonning muayyan ob'ektlarga yoki tushunchalarga nisbatan munosabatidir. Aksiologiya bo'limi sifatida qadriyatlarning tabiati va ular inson ruhiyatiga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Bu nuqtayi nazardan, aksiologik yondashuv yoshlarga hayotdagi eng oliy maqsadlar, axloqiy-ruhiy ideallar haqida fikrlash imkonini beradi.

Falsafiy tahlil shuni ko'rsatdiki, yoshlarning tarixiy ongi faqatgina bilim qamrovini kengaytiribgina qolmay, ularning kelajakka bo'lgan ishonchini mustahkamlashga ham xizmat qiladi .

Tadqiqotchilarning fikricha, tarixiy xotira va ongni mustahkamlash orqali yoshlarning "ertangi kunga bo'lgan ishonchi" ta'minlanadi. Masalan, mashhur psixolog A. Maslov xavfsizlik va barqarorlik hissi odam hayotida muhim turadi, shuning uchun yoshlarning tarixiy kelajakka ishonchi ularni ruhiy-emosional jihatdan barqaror qiladi .

Shuningdek, mahalliy ta'lim va madaniy meros yoshlarni tarixga bog'lash orqali milliy g'urur hamda ijtimoiy birdamlikni rivojlantirishga yordam beradi . Akhmadjonovning tadqiqotida ta'kidlanganidek, milliy ta'lim, tarixiy yodgorliklarni saqlash va fuqarolik faolligi yoshlarda vatanparvarlik va milliy g'ururni oshirib, ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlaydi . Bu esa yoshlarning dunyoqarashiga aksiyologik boylik va mustahkam axloqiy poydevor beradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, falsafiy mulohaza yoshlarning qadriyatli fikrlashini shakllantirishda muhim omildir. Ular o'zlarining axloqiy me'yorlari va tarixiy qadriyatlarini tizimli talqin qila olishlari uchun falsafiy bilimga tayanadilar. Bu esa yoshlarning individualligi va milliy o'zligini uyg'un holda rivojlanishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy yoshlarning ongini shakllantirish jarayonida internet, raqamli madaniyat va ommaviy axborot vositalarining ta'siri ortib bormoqda. Media, ijtimoiy tarmoqlar va global internet aloqa vositalari yoshlar madaniyatining ajralmas qismiga aylangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki,

“yoshlar madaniyati mediasavodxonlik va ommalashuv ta’siri ostida chuqur o‘zgaradi” va ularni axborot texnologiyalari orqali shakllanishga olib boradi . Masalan, Kumar (2023) tahliliga ko‘ra, bugungi avlod “Net avlodi”, “raqamli ko‘chmanchilar” deb ataladi; ular bolalikdan kompyuter, onlayn o‘yinlar, ijtimoiy tarmoqlarda doimiy aloqada o‘sib bormoqda . Bunday sharoitda media texnologiyalari yoshlarning kundalik hayoti, ta’limi, ijtimoiy aloqalariga kuchli ta’sir o‘tkazadi .

Xulosa qilib aytganda, yoshlarda tarixiy ong va ma’naviy qadriyatlarga aksiyologik munosabatni shakllantirish muammosi falsafiy asoslarda o‘rganish lozim. Tadqiqot natijalaridan ko‘rinib turibdiki, aksiologik yondashuv yoshlarning qadriyatli fikrlashiga asos bo‘lib xizmat qiladi. Tarixiy xotira va ongni mustahkamlash orqali yoshlarning kelajakka bo‘lgan ishonchi, milliy g‘urur va ijtimoiy birdamligi oshadi . Shu bilan birga, internet va ommaviy axborot maydoni yoshlarning qadriyat-tushunchalarini dinamizatsiya qilmoqda, bu esa mediatizimlilik va falsafiy tafakkur zaruratini keltirib chiqaryapti .

Adabiyotlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, falsafiy ta’lim va aksiologik pedagogika yoshlarni etakchi qadriyatli yo‘nalishlarga yo‘naltiradi hamda ularni ma’naviy-axloqiy jihatdan boyitadi. Shu maqsadda tarixiy meros, etika va ma’rifatni o‘z ichiga olgan ta’lim-tarbiya dasturlari, shuningdek, media-savodxonlikni oshirish bo‘yicha chora-tadbirlarni birlashtirish zarur. Natijada yoshlar zamonaviy axborot va madaniy bosimlarga qarshi muvozanatli aksiyologik yondashuv bilan mustahkamlanib, falsafiy qarash asosida erkin va qadriyatli dunyoqarashga ega bo‘ladilar.

ADABIYOTLAR

1. Akhmadjanov A.P. The Role of Socio-Philosophical Factors in Strengthening the Historical Memory of Youth. Academicia Globe: Inderscience Research, 2025, Vol. 6, No. 1, pp. 1–6 .

2. Kdirniyazova O.A. Ommaviy axborot vositalari orqali talaba-yoshlarning ma'naviy-axloqiy sifatlarini takomillashtirish muammosi. Obrazovanie i innovatsionnye issledovaniya, 2023, № 12, b. [Russian/Uzb. matn] .

3. Kumar V. Youth Culture: Influence of Media and Globalization. Journal of Linguistics and Communication Studies, 2023, Vol. 2 No. 4, pp. 115–122 .

4. Aksiologiya. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi ma'lumotlari asosida tahrirlangan Wikipedia maqolasi. 2025 (https://uz.wikipedia.org/wiki/Aksiologiya, 05.09.2025)